

Motion till riksdagen

1989/90:N438

av Marianne Stålberg m. fl. (s)

Utnyttjande av övervinster från
vattenkraftsproduktionen

Genom Jämtlands län rinner tre av landets större älvar: Indalsälven, Ljusnan och Ljungan. Här finns också fyra av landets 25 större sjöar: Storsjön, som Sveriges femte största sjö med 63 mil strandlinje, följd av Ströms vattendal, Kallsjön och Torrön. Länets totala vattenyta är 5 000 kvadratkilometer. Detta motsvarar 10% av länets yta.

Fisket är en naturlig och uppskattad sysselsättning, såväl för länsbor som för turister. Antal fiskegäster per år är cirka 100 000 st. Fiskekortsförsäljningen är nästan dubbelt så stor i Jämtlands län som i de efterföljande länen. Länets öring- och rödingvatten är också de mest lättillgängliga. Varje år produceras närmare 1 000 ton öring och röding på naturlig väg, men fiskeodling är också på frammarsch. I Kälarne finns Stiftelsen för norrländskt vattenbruk.

Vattenkraften i länet är väl utbyggd, endast 15 % av all utbyggbar vattenkraft återstår. Totalt finns ca 50 vattenkraftverk, som producerar 13 833 Gwh el till ett värde av 3,5 miljarder.

Under lång tid har i Jämtlands län diskuterats förutsättningarna för att en större del av de pengar som vattenkraften i länet genererar skulle tillföras länet. Diskussionerna har utgått från det förhållandet att ca 20 % av all vattenbaserad elkraft i landet kommer från Jämtlands län och att endast en ringa del av avkastningen av denna vattenkraft kommer länet till godo.

Dessa diskussioner har nu tagit fart ytterligare, eftersom grannkommunerna i Norge genom särskild skattelagstiftning får en helt annan utdelning från vattenkraftverken än vad de jämtländska kommunerna får. För en rad fattiga glesbygdskommuner i Norge har detta inneburit mycket stora förändringar till det bättre. Det norska skattesystemet gynnar vattenkraftskommunerna på ett helt annat sätt än det svenska. I Norge har kommunen möjlighet att ta ut fastighetsskatt på bl. a. kraftverksanläggningar. Kommunensstyrelse har därvid rätt att inom vissa givna ramar bestämma skattesatsens storlek. Skatten beräknas på kraftanläggningens förmögenhetsvärde. Som förmögenhet räknas därvid förutom själva kraftstationsanläggningen med maskiner även transformatorer, ledningar, ställverk, dammar, rättigheter m.m. Genom detta beräkningssätt blir förmögenhetsvärdena betydligt högre än vad som är fallet i Sverige. Kraftverksföretagen betalar även förmögenhets- och inkomstskatt som delvis kommer kommunen tillgodo enligt vissa bestämda procentsatser. Kraftproducenterna har vidare att betala årliga avgif-

ter dels till staten, dels till berörda kommuner. Avgiften beräknas efter den genomsnittliga kraftmängd som anläggningen efter utbyggnad kan producera vid beräknad vattenföring året om. I koncessionsbesluten finns även möjlighet att ta in villkor om att det i kommunerna skall inrättas näringslivsfonder, när detta anses motiverat från bl.a. allmän synpunkt.

Av detta framgår att i Norge en avsevärd del av vattenkraftavkastningen kommer berörda kommuner tillgodo. Systemet betyder oerhört mycket för ekonomin i många kommuner. För att belysa detta kan man i sammanhanget nämna Tydals kommun i Sör-Tröndelag, som ligger på gränsen till Jämtland. Kommunen har ca 1 000 invånare och en elkraftproduktion av ca 1,3 TWh per år. De kommunala intäkterna kommer till 80 % från vattenkraften med följande fördelning:

- Fastighetsskatt	10 milj. Nkr.
- Förmögenhetsskatt	7,3 milj. Nkr.
- Reglerings- och koncessionsavgifter	3,1 milj. Nkr.
- Andel av nettointäkt för elkraft	4,9 milj. Nkr.
TOTALT	25,3 milj. Nkr.

Förutom nämnda intäkter för kommunen åtnjuter kommuninvånarna viss frikraft. Varje hushåll får årligen utan kostnad använda sig av 2 500 kWh, medan siffran för jordbruken är 5 000 kWh.

På grund av de regler för kommunernas beskattningsrätt som gäller i Sverige framstår inte den norska modellen som en framkomlig väg för ökad regional avkastning från vattenkraften.

Energiskatten skulle däremot för Jämtlands del kunna utgöra en tänkbar intäktskälla. Den är för närvarande 6,2 öre/kWh för Jämtlands län, vilket totalt motsvarar ca 750 milj. kr. per år för länets del. En viss del av denna skatt eller en eventuell höjning av skatten skulle kunna tillföras länet som en årlig avkastning. Energiskatten är emellertid inte specifik för vattenkraften utan utgår också för energi alstrad av andra energikällor, som finns över hela landet. Att utgå från den skatten är därför mindre lämpligt, eftersom fördelningsprincipen bör ges en mer regional profil med tyngdpunkt i det norrländska inlandet.

Av de skatter som idag är lagda på elkraft finns en skatt inom kategorin "övrig skatt" som både geografiskt och motivmässigt passar mycket väl in i förhållande till den sökta specifika profilen. Det är "Skatt på viss elektrisk kraft" enligt prop. 1982/83:50, SFS 1982:1201, införd fr.o.m. 1983-01-01 (bilaga 3 och 4). Skatten utgår på elkraft genererad från äldre vattenkraftverk med mer än 1 500 kW generatoreffekt och är upplagd enligt följande:

Verk tagna i drift före 1973	2 öre per kWh
Verk tagna i drift 1973-1977	1 öre per kWh
Verk tagna i drift efter 1977	0 öre per kWh.

En beräkning av nämnda skatt ger för länets vattenkraftverk ca 200 milj. kr. per år. Siffran kan variera beroende på den årliga elkraftproduktionen.

Prisbildningen på elområdet styrs av marginalkostnaden för ny kraft. Under den omställningsprocess av energisystemet som förestår kommer ny pro-

duktionskapacitet att behöva tas i drift. Ersättningsinvesteringar som kan bli nödvändiga kommer i betydande utsträckning att ske i relativt dyra kraftslag där de nya anläggningarna kommer att ha höga produktionskostnader. I en sådan situation stiger priserna på el och därmed också värdet av äldre kraft med lägre produktionskostnader, t.ex. vattenkraft. Detta kommer att medföra högre vinster i delar av den existerande kraftproduktionen.

Omställningen av energiförsörjningssystemet kommer att medföra stora kostnader för folkhushållet. Elkonsumerande hushåll och företag kommer att få acceptera högre elpriser med därav följande effekter för köpkraft och vinstnivåer. För att mildra de regionalpolitiskt oönskade effekterna av denna omställning bör enligt vår mening en del av vattenkraftens övervinster föras tillbaka till de regioner där vattenkraften produceras.

Eftersom drygt 80 % av vattenkraften produceras i Norrland skulle en avgift på 1 öre/kWh motsvara omkring 550–600 milj. kr. per år för Norrlands del. Minst 300 milj. kr. av dessa bör årligen under en tioårsperiod tillföras inlandet. När riskkapitalbolagen har en lämplig kapitalbas tillförs inlandet 550 milj. kr. per år. Dessa medel bör kunna användas fritt. Medlen fördelas av regeringen och tillförs länsstyrelserna i berörda län.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återföring av vattenkraftens övervinster till de regioner där vattenkraften produceras.

Stockholm den 23 januari 1990

Marianne Stålberg (s)

Nils-Olof Gustafsson (s)

Margareta Winberg (s)